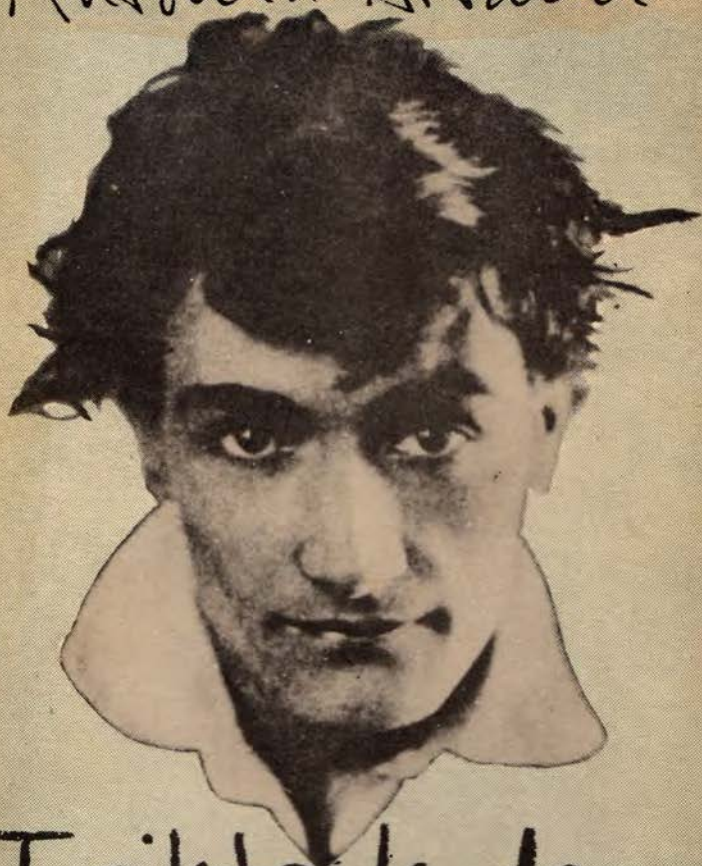
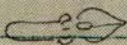

Antonin Artaud

Triktrake des
Hennels

Antonin Artaud vertaald door Benno Karkabé
TRIKTRAK DES HEMELS FIZZ-SUBVERS PRESS ALKMAAR 1976

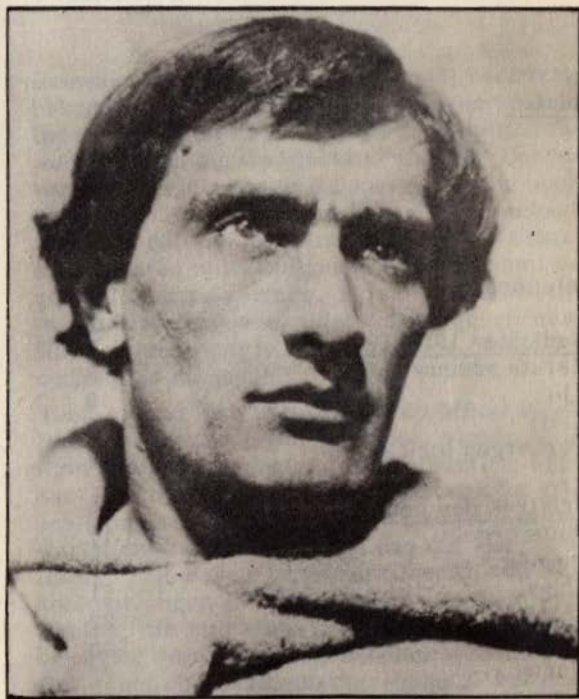
Triktrak des hemels is een selectie uit de vroege gedichten van Antonin Artaud, met name uit de bundel *TricTrac du Ciel* (1923), en werd in mei 1976 uitgegeven door de Fizz-Subvers Press in een oplage van 1000 exemplaren.

De tekeningen op blz. 18, 20, 24 en 26 zijn van Michel Simons.

Vertaling: Benno Karkabé.
Lay out: Leo Bankersen.

Copyright: Gallimard Paris.

Druk Rob Stolk

"Het was een prachtige foto van hem als monnik in "*Jeanne d'Arc*" van Dreyer. Zijn wangen zagen er ingevallen en hol uit, zijn ogen visionair en fanatiek. Antonin Artaud had altijd geweigerd foto's van hemzelf te geven omdat hij bang was voor voodoo vervloeking ("envoûtements"), zoals hij zei en geloofde dat hem iets kon overkomen als een demonische persoon punaises in een portret zou steken."

Inhoud

Inleiding	5
<u>Gedichten 1913-1923</u>	7
Eerste sneeuw	8
Klok	9
Getij	10
Verborgene logica	13
<u>Triktrak des hemels</u>	15
Duits orgel	17
Sneeuw	19
Gebod	21
Liefde	22
De abdij	23
Maan	25
Romance	27
Het orgel en het vitriool	28
<u>Gedichten 1924-1935</u>	31
De boom	32
De straat	33
Nacht	35
Ruiten van klank	39

INLEIDING

Hoewel Antonin Artaud (1896-1948) voornamelijk bekend is door zijn theorieën over en werk in het theater, met name in zijn Théâtre de la Cruauté, was hij in de eerste plaats schrijver. Dat hij geen romans, weinig toneelstukken en weinig poëzie geschreven heeft is vrij logisch. Zijn standpunt was namelijk dat elke creatieve poging van nieuwe gezichtspunten moest uitgaan, en niet vanuit vastliggende literaire vormen. Hij heeft dan ook over de meest uiteenlopende onderwerpen geschreven, zoals film, reizen, magie, paleontologie, theater, de oudheid en de psyche.

Toen Artaud zich in de jaren '20 bij de opvolger van Dada, het Surrealisme aansloot, stelde de leidende figuur in deze beweging, André Breton, hem het Surrealistisch Bureau van Onderzoek tot zijn beschikking. De activiteiten die hieruit voortkwamen waren meer die van Artaud dan die van het surrealisme. Zijn surrealistische filosofie werd dan ook koel ontvangen door het comité van de beweging. Breton, die zijn eigen positie als theoreticus van de beweging zag aangetast, beschuldigde hem in het pamflet In het openbaar van dierlijkheid, buitensporige wreedheid en barbaarsheid in zijn werken. Artaud op zijn beurt viel Breton en de anderen aan toen dezen zich achter de Franse Communistische Partij scharden. Zijn pamflet In het donker toont aan hoe hij en de overige surrealistenaars uit elkaar gegroeid waren: "...ik ontken dat de logische ontwikkeling van het Surrealisme tot de duidelijk omschreven vorm van revolutie die men wel Marxisme noemt had

moeten leiden. Ik heb altijd gedacht dat een zo onafhankelijke beweging als het Surrealisme niet onderworpen was aan de processen der normale logica." Volgens Artaud lag de kracht van het Surrealisme in de extrapolitieke positie ervan: Breton schijnt ook tot dit inzicht gekomen te zijn, toen hij later het communisme afzwoer.

Zoals eerder werd opgemerkt heeft Artaud weinig poëzie geschreven. Over Triktrak des hemels, dat in 1923 werd uitgegeven, zegt hij zelf (aan het eind van zijn leven, in het voorwoord van zijn Oeuvres Complètes): "... deze kleine dichtbundel is in feite helemaal niet typerend voor mij. Dat wil niet zeggen dat de verzen die men hier en daar aantreft volkomen waardeloos zijn en hun onbeschaamdheid niet met zich meedragen." In hetzelfde voorwoord merkt hij op dat hij zijn stijl, die hij nu gemaakt en ouderwets vindt, bewust gebruikte om een gedicht acceptabel te maken "boven alles en met name voor de heilige Nouvelle Revue Française, uitgegeven door Jacques Rivière (met wie hij enige jaren correspondeerde, B.K.), die zich nooit inliet met wat ik zou willen noemen een Vermeer van Delft-achtig of misschien Leonardo da Vinci-achtig aspect van de poëzie. Niet een stijl maar een geestesgesteldheid." Juist in deze geestesgesteldheid is de mystieke, magische, voor sommigen van ons misschien ook angstig werkelijke wereld te herkennen van Artaud, die naar hij zelf zei bovenmenselijke pogingen ondernam om uit de folterende wereld van zijn hallucinaties te ontwaken. Gallimard geeft te Parijs zijn Oeuvres Complètes uit. Het eerste deel bevat onder andere de hier vertaalde gedichten.

Benno Karkabé

GEDICHTEN 1913 — 1923

Eerste sneeuw

Jij zo heel zachte vrouw, heel mooi, heel bleek,
Zie de dag die straks op de witte mysteries omkomt;
En de stilte ruist zacht in het vertrek
In de occulte magie van de stervende avond.

Wij voelen ond gelukkig te weten dat de dingen
Evenals wij dit brokje klaarheid drinken
En met ons vluchten, de roze wolken binnen...
En op de ruit is de dag violet geworden.

In de zachtheid van de avond klagen de takken
Soms ligt op de wegen een vogel in doodsstrijd;
En 't is hier dat de hemel een waterkleur krijgt...
Mijn zuster het is onze liefde die sneeuwt in de
takken.

Klok

Een oogster ben ik niet, wat men ook zeggen moge.
Op mijn knieën zet ik de maan, mijn verloofde
En ergens in een hoek breekt het herdersuur aan
Achter 't geschilderd windscherm der heuvel,
Onder de groene palmen van de lege hemel. Ik moet wel
Denken dat ongetwijfeld om 't beter te doseren,
Het traag indruppen van de wijn zwart door de twijfel
Langs de oneindige paden van de gekruiste hemelen,
Deze steen in 't water van de stilte wordt gegooid,
Deze steen van klank in 't wachten en de twijfel.

Getij

Trillend getij, getij vol lichamen,
Vol ritselende botten, bloed, vol stof van schubben,
Vol vermalen licht, vol sterrenschelpen,
Heilig getij, jij verzamelt de lichamen.

Diep getij, draaiende sterren,
Schuim, vlees, spiegels waar de engelen gaan,
Dampen, dampen die vreemd opslaan
Waar de spiegels gaan langs dwalende verten.

Magisch getij, zacht getij,
Getij dat denkt, tussen de hemelen ligt,
Engelengetij, getij zo wezenlijk,
Getij dat rommelt, dat wijsheid heeft,
En ons de heilge en de magiër teruggeeft,

Onverwacht getij, getij dat de hemel verlegt,
Broedend getij, getij zwanger van stormen,
O stof van magiërs, getij vol engelen,
Geestesgetij, getij met vlees doorvlochten,

Getij als een wolk gemaakt
Die er onder door opheldert,
Wereld, bol, ster, licht,
Korrels stof, diamanten,
Machtig getij, groot getij,

Getij op een ronde wolk gelijkend
Die de verten bijeenbrengt,

Herstel onder ons de verstrooïing der lichamen,
Levend getij, o jij die door de onzegbare as
Der vergane werelden doorboord wordt met zijn
fabels,
Gewemel van werelden die steeds worden herboren

Kneed weer met je handen brokkelig zand,
Laten je manen van bloed ons doorboren.

(augustus 1922)

"Lot en zijn dochters", van Lucas van Leyden. Dit schilderij was het uitgangspunt voor een lezing van Artaud over "De mise en scène en de metafysica".

Verborgene logica

Stad, stad, stad van vuren
 Stad die het geluid afscheidt
 Jij die bevrijd bent en ons vrij maakt
 Jij bedrieglijke, verwaterde
 Jij zo beroemde ongenoemde stad.
 Aartsengelen kloppen tegen de ramen
 Paarden breken de wolken open
 Koetsen storten de hemelen in
 De nacht de nacht de nacht de nacht.
 't Is als een vrijgekomen damp
 Als de adem van een steen
 O gezuiverde stoet.
 In de vier windstreken geluiden die waaien
 Waar 't kruispunt der vier hemelen ligt
 Verdicht de stad van vuren zich
 De stad die droom is en noodzaak
 Wier orgels de aarde bezaaien
 Met stof van donderslagen
 Dat door 't oneindige herwonnen wordt.
 Met het stof van de ramen
 Met atomen van stenen
 O spinrag der hemelen
 Stelt de gestichte stad zich samen
 De stad stad van weke stenen.
 Op de grenzen van een diepe smart
 Aan de rand van een sprakeloos leed
 Vestigt zich het geheim kasteel
 Waar de as van het hart zich uitstort.

(22 september 1922)

TRIKTRAK DES HEMELS

Draaiende orgels, kleine orgels, engelen
Inkt, lak, ongelooflijke mengeling
Van wat zuur is, van wat zoet is,
Ga heen, mijn boek, de zinnen dicht opeen,
Waar 't geestesmerg zich inschrijft, verdeeld
Tussen engelen, inkt, lak, mengelingen
O heldere nachtmerrie, verhelderd lijden

Duits orgel

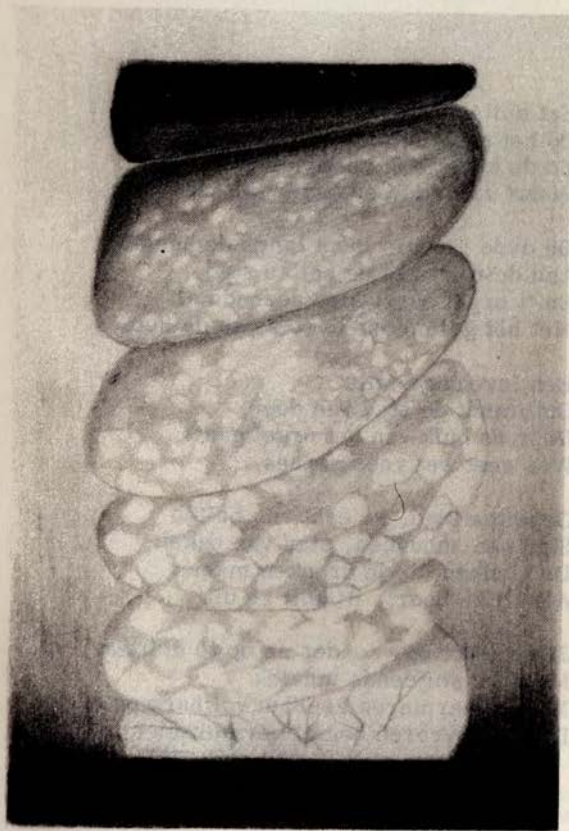
Het duits orgel laat het aapje bewegen
Op het plein met de smalle stenen
En de kermis die hen belegert
Vouwt zich als een banier uiteen

De oude kermis loopt langs de hemel
Aan de rand van de spitse stad
En 't orgel barst elke seconde uit
Met het geluid der orgels van de hemel

Een levendige wals
Ontbrandt de stad van doek
Door de buik van het orgel gaat
Wie weet wat voor geraas

Geheime stad, zo echt van buiten
Stad van schubben, stad van daken
De klanken die je dronken maken
Als jij ze hoort, jij holt ze uit

Jij hitst ze op, zonder ze op te slurpen
Muziek, snijdende muziek
Met je marmeren beelden vol harmonie
Die de bevroren hemel vermorzelen

Sneeuw

Obsessie van de sneeuw, parel
Lover steen vuur decor
Witte vlierpit, maagdenwas
En dan zaad dat de cirkel dicht maakt

Geestesvlakten koetsen van vuur rood
Ruit van vlees weg waar de zielen dwalen
Buiken van kolen heet borsten van vlammen
Man van maagden baard van God

Gemaakte lachjes, nalfiteit
Bevroren vlammen, onthechting
Herstel gelijkmaking
Onuitsprekelijke zuiverheid

Kolken van zielen, witte atomen
We zijn weer terug een landschap hier
Verzengend zilver zielen van magiërs
Gestolen sterren Geesten die ontkomen

Stekende zuchten gulzige mond
Verrukkelijk ontbranden
Gezuiverde lelie sneeuw der jaren
En dit rad, het draait uitzinnig rond

Gebed

O geef ons schedels van gloeiend hete kolen
Schedels verbrand in 't bliksemen des hemels
Heldere schedels, echte schedels
Van je aanwezigheid doordrongen

Geef in de binnenhemelen ons 't bestaan
Waar in kolken van gaten neergieten
En laat een duizeling door ons schieten
Met een klauw die zijn gloed wit uitslaat

Verzadig ons wij die verlangen
Naar een interstellair beving
Schenk ons astrale lava in
Om ons bloed te vervangen

Onthecht ons. Verdeel ons
Met je snijdende vuurgloed-handen
Open voor ons deze wegen die branden
Waar we sterven verder dan de dood

Je moet ons brein doen weifelen aan
De boezem van zijn eigen weten
En het verstand aan ons ontnemen
Met de klauwen van een nieuwe orkaan

Liefde

En de liefde? Van ons afspoelen
Moeten we deze erfelijke derrie
Waar ons stellaire ongedierte
Zich gewichtig blijft voelen

Het orgel, het orgel dat de wind maalt
De branding van de zee als een furie
Zijn als de holle melodie
Van deze droom die verwarring zaait

Van Haar, van ons, of van deze ziel
Die we aanzetten aan de dis
Zeg ons wie er bedrogen is
O Gij die de schurken bezielt

Zij die mijn bed als slaappleats kiest
Met mij de lucht deelt van mijn kamer
Ze kan gaan dobbelen op de tafel
De hemel zelve van mijn geest

De abdij

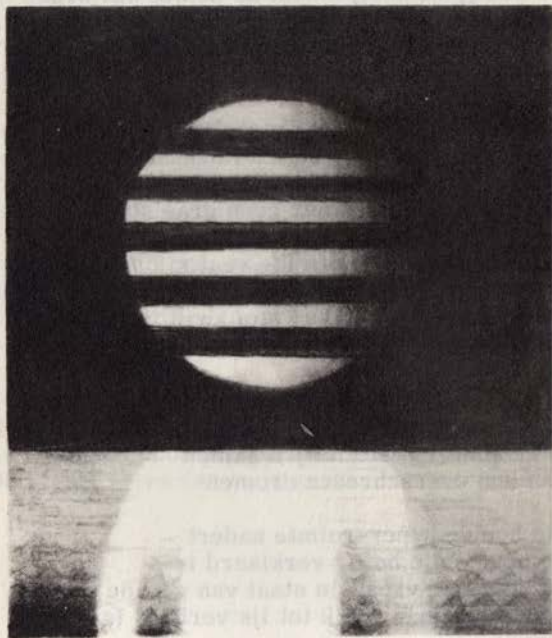
De abdij, de abdij maakt de hemel wat wijs
Varkensbroeder jij loost je zaad
Je varkens in staat van genade
Openbaren zich cherubijs

Een geest ademt over de vaalt
Een wind en wie weet waarvandaan
Waar de kool wisselt van gedaante
Die uit het tuintje waar geen gras staat

Door de paleizen heen die vaal zijn
Van hun volkomen nederigheid
Raken de monniken hun stof kwijt
Ze zijn laag, ze stralen

Het vuil omsluit het geheim
Van 't vlies der hemellichamen
Daar komt het stoffelijke samen
Van hun overschreden dromen

Zie hoe de hyper-ruimte nadert
De manke die heilig verklaard is
De zedeloze vrouw in staat van genade
De weduwe wier buik tot ijs verhard is

Maan

Bitter van smaak deze avond, vol afgunst
Voor een of andere duistere slet
Holle avond, zwart, met vuil besmet
Drijvend tussen de maan en ons

Hatelijke maan boven de zee
Ze was somber de maan
Als 't denken van een zieke aan
't Heelal met al zijn wel en wee

In 't ongelooflijk duister
Waar deze maan was opgekomen
Strekte de kalmte van de zomer
Haar takken dampend tot het uiterst

Romance

De muziek verlaat de ramen
Los op merg van onze botten
De hele stad valt naar achteren
In een heerlijke stuiptrekking

In de zwarte stad wordt het geluid
Dat zekere duistere orgels maken
Met moeizaam gedraaide slagen
Sterker, sterker bij elke stoot

O de stad heeft ze vol de botten
Van deze weergaloze drank
Die haar door de oren verdrinkt
En met zijn kristallen doorboort

Een stilte verblijft onder
In de melodie waar men naar smacht
Die heel de stad terwijl ze wacht
Put uit het hart van 't diepe orgel

En het wachten herhaalt zich
Voor en na elke klankenvloed
Die 't orgelwiel met vals gemoed
Drukt op de heldere muziek

Welk Arabië of welk Afrika
Heeft het refrein waar we naar zoeken
Doe de spiegels van onze blikken breken
O muziek, kwellende muziek

Het orgel en het vitriool

Het tijdstip is geschikt voor 't orgel
Dat de winden zaaien in de nacht
Het orgel vult het kleine plein
Met zijn rijp dat tot been verhardt

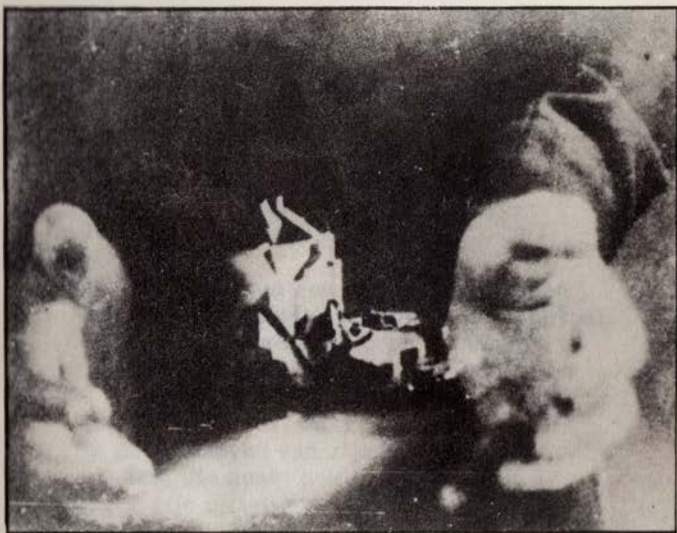
Jij kleine schofterige stad
Zet op elk balkon vrouwen neer
Dit manna dat opstijgt uit stenen
Is beter dan je gevibreer

'k Vraag hen om een zwart maal te eten
Waar wrang de wijn van de geluiden opspat
De zwerver opgejaagd door de nacht
De jonge man die niets heeft te vergeten

En hem die zoekt naar zijn woorden
In de doolhoven van zijn droom
En hem die zoekt ook
Naar zijn moeder die naast hem ligt

Stad van zaad en van schouderkleden
Stad met de bedden in de lucht gekruist
Voor 't sexueel festijn nood ik je uit
Tot aan de engelen van je kerken

"Tussen de duimen van zijn handen, hemelen, fosforiserende
landschappen."

GEDICHTEN 1924—1935

De boom

Deze boom en zijn huivering
bos somber door geroep,
door weeklacht,
eet het duister hart van de nacht.

Edik en melk, de hemel, de zee,
de dichte massa van de hemelwelling,
alles werkt mee tot deze beving,
die in het dichte hart der schaduw huist.

Een hart dat barst, een harde ster
die zich splitst en aan de hemel wegs melt,
de heldere hemel die opspringt
als de roep van de zon opklinkt,
maken hetzelfde geluid, maken hetzelfde geluid,
als de nacht en de boom in 't midden van de wind.

De straat

Tot leven komt de sexuele straat
langs de gezichten die zijn mislukt,
door de café's waar 't tjipt van misdaad
worden de lanen uit de grond gerukt.

Handen van sex branden in de zakken
en modderig worden de buiken eronder;
tegen elkaar stoten alle gedachten,
en de hoofden minder dan de holten.

"Derde foto uit de cyclus van negen foto's uit de brochure "Het theater Alfred-Jarry en de publieke vijandigheid"."

Nacht

De vaten drijven door de riolen,
de regen stijgt op in de maan;
in de straat laat een raam
ons een naakte vrouw zien.

Diep in de gezwollen lakens
waar de ganse nacht ademt,
voelt de dichter zijn haren
langer en talrijker worden.

Het gezicht der plafonds, kaal,
beschouwt de uitgestrekte lichamen.
Tussen de hemel en de straten
is het leven een diepzinnig maal.

Dichter, dat wat je bezighoudt
heeft niets met de maan te maken;
de regen is koel,
de buik is goed.

Zie ze omhooggaan, de glazen
waar ook ter aarde op de tapkasten;
het leven is leeg,
het verstand ver weg.

Ergens denkt een dichter.
We hebben de maan niet nodig,
het verstand reikt ver;
de wereld is vol.

In elk vertrek
beeft de wereld,
het leven brengt iets voort
dat opstijgt naar de plafonds.

Een spel kaarten zweeft door de lucht
rond de glazen;
bedwelvende wijn, roes van de verzen,
en rook van de pijpen voor de avond.

In de schuine hoek der plafonds
van alle vertrekken die beven
verzamelt zich de zeerook
der slecht gestutte dromen.

Want hier gaat het om het Leven
en om de buik van de gedachte;
de flessen stoten tegen de schedels
van de doorluchte bijeenkomst.

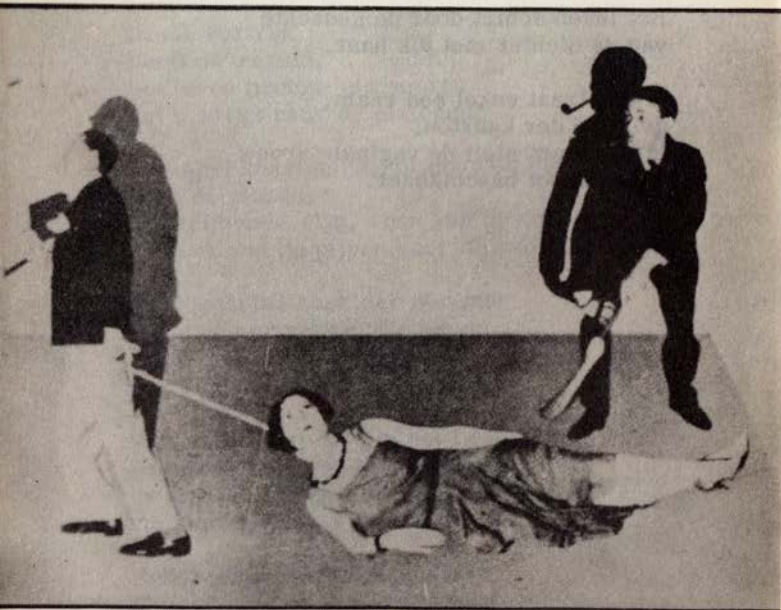
Het Woord groeit uit de slaap
als een bloem, of als een glas
vol vormen en dampen.

Het glas en de buik botsen;
het leven is helder
in de verglaasde schedels.

Het vurig hof der dichters
komt rond het groen tapijt bijeen,
de leegte tolt.

Het leven schiet door de gedachte
van de dichter met dik haar.

In de straat enkel een raam,
geschud der kaarten.
In het raam stelt de vaginale vrouw
haar schoot beschikbaar.

Ruiten van klank

Ruiten van klank waarin rondgang van sterren,
glazen waarin de hersens braden,
de hemel die wemelt van brutaliteiten
verslindt de naaktheid der sterren.

Een vreemd en heftig soort melk
wemelt ver in 't hemelgewelf;
een slak klimt op en verstoort
de kalmte van de wolken.

Lusten en woede, de hele hemel
werpt over ons heen als een wolk
een wind van vleugels die wild kolkt
vleugels als stromen van schunnige woorden.

6719
ANDERE UITGAVEN VAN DE FIZZ-SUBVERS PRESS...

Guus Luijters/DE VRIEND VAN DE KONING/proza, f 1,--
(tweede druk)

Peter Kouwenberg/HET CIRKUS DAT NOOIT KWAM/poëzie, f 1,50

De uitgaven van Antonin Artaud (voor Antonin Artaud), Robert Paul Flipse, Ben Borgart, Sjoerd Kuiper, Hans van Weely, Bert Schierbeek en Peter Nijmeijer zijn niet meer verkrijgbaar en zullen niet worden herdrukt.

In voorbereiding:

Jean-Clarence Lambert/HOUTSPRAAK/vertaling G. Kouwenaar

F.S. SPECIALS

VROLIJKE AVONTUREN ONDER VREEMDE
VLAK/een geschied- en fotoboek
over de Noordhollandse underground/f 7,50

Theo de Feyter/SCHILDERIJ ONTVLUCHT LIJST/
fotomontages, f 7,50

In voorbereiding:

Else Madelon Hooykaas, Bert Schierbeek

/DEATHSHADOW/foto's, gedichten

Harry Hoogstraten /OP DE VLEUGELS VAN DE WIND/poëzie

DADA BIBLIOTHEEK

Tristan Tzara/GOD DANST DADA/f 1,50 (vertaling
Peter Nijmeijer en Sjoerd Kuiper, derde druk)

Richard Huelsenbeck/PHANTASTIESE GEBEDEN/f 1,25
(vertaling Hans van Weely, tweede druk)

Jacques Rigaut/ZELFMOORD BUREAU/f 1,25
(vertaling Guy Vandeputte, tweede druk)

In voorbereiding:

Kurt Schwitters, Käthe Steinitz, Th. van Doesburg

/DIE SCHEUCHE/facsimile uitgave

ABONNEMENT

Een abonnement op de uitgaven van de Fizz-Subvers Press is te verkrijgen door storting van f 10,-- op giro 2638175 t.n.v. Sjoerd Kuiper, Wijde Wormer. Wie niet geïnteresseerd is in alle uitgaven doch alleen in de Dada-Bibliotheek kan bij storting vermelden: Dada-abonnement. F.S. Specials zijn niet bij het abonnement inbegrepen. Voor bestellingen en correspondentie: Fizz-Subvers Press, Postbus 265, Alkmaar.

Antonin Artaud

Triktrak des
Himmels